

Ejiji DịKa Njirimara Agbụrụ

Oparah C.E.

Department of Linguistics and Nigerian Languages
Alvan Ikoku Federal College of Education,
Owerri.

08033878731 chinwendueverista@yahoo.com

Ụmịedemede

Obodo ọ bụla nwere omenaala e ji mara ha, Ka omenaala ndị a siri dị iche ka omume ma ọ bụ akparamagwa ha siri dị iche. Ndị Igbo bụ ndị ji ejiji dika otu n'ime omenaala e jiri mara ha. E nwere ejiji di iche iche, ụdị ejiji ndị a na-egosiputa ogo mmadu n'obodo. Ọ na-egosi onye bụ nna, nne, nwaokorobia na nwaagboghoobia. A gakwara n'ihu nwee ejiji ndi e chiri echichi dika echichi chiifu, Nze na ọzọ ebe ndi loolo nwere ejiji nke e ji mara ha. Ọ na-abụ ihe igba anya mmiri na ndi Igbo hapuru ejiji ha lekwasị anya na-ejiji nwa bekee na-abughị njiri mara ndi Igbo. Ebumnuuche edemede a bụ ileba anya n'ejiji ndi Igbo mgbe ochie, ụdị ejiji di iche iche n'oge ugbo a na oghom di n'ejiji nwa bekee. N'ikpeazu, a chikotara ma nyekwa ntuziaka uto a ga-esi chuo omeneelu ndi a ukwu eru ala.

Ndubata

Ndi Igbo bu ndi ji omenaala ha kporo ihe nke ukwu, nke na, e nweghi ihe ha mewere hapu omenaala maka site n'omenaala ka ndi Igbo ji eziputa ndu ha dika o di. Ya mere Ekwealor (2010:29) jiri kwaa omenaala dika otu ndi si ebi ndu ha. Ogbalu (1981) kwakwara omenaala dika:

Ihe anyị na-eme otu anyị si adị ndụ, ihe anyị na-eri na ihe anyị na-etinye n'ahụ na otu anyị si eji ejiji, ihe e jiri mara anyị dika mba, abụ anyị na-abụ, egwu anyị na ete, omume na agwa anyị na-akpa.

Site na nkọwa a, o gosiri na, omenaala jikọtara ihe niile nke mmadụ na-eme na ndụ, dika ụdị nri anyị na-eri, ụdị ejiji anyị na-eke, ụdị ahia anyị na-azụ, ụdị omume (agwa) mmadụ na-eme. Ihe ndị a niile gbakwasara ụkwụ n'omenaala. Onye omume ya nupuru isi n'usoro omenaala ndị a, a na-ele ya anya na ọ na-eme omume ọlọrọ ọhuru” ya bụ omume ndị “Ofesi” nke na-adabaghị n'usoro omenaala ndị Igbo.

N'ime omenaala ndị a, ekike bụ otu ihe na-akacha apụta ihe n'ogbako, nke na onye ọ bụla choro ikiri ibe ya ma ụdị ogodo o yi na ụdị e si were kwaa ogodo ahụ. Ọ bụkwa ejiji na-akowa onye mmadụ bụ na agburu o si na ya were pụta. Ndị Igbo, Awusa na Yoruba nwere ejiji ha, na-agbanyeghi na ndị Igbo bụ a hụ nji e jiri gawa, a hụ ocha a chara gawa. Nke a agaghị eme ka ejije ndị Igbo bụ njirimara ha hapu iputa ihe. Ya mere Olekaibe (2012:220) jiri kwuo si:

Ndị Igbo dika e si mara ha bụ ndị njem na-adị mma n' ahụ, agaala ebe di iche iche bụ obodo ndị ozọ ma werekwa ejiji ndị ebe ha were lota bịa gwakota ya na nke ala Igbo. Nke a meziri na onye ọ bụla na-eyizi ihe masiri ya na oge o jiri masi ya.

Nke a mere Odee jiri kwete n'ihe Olekaibe (2012:220) kwuru si: ma etere ugba ma etere azu omenaala bụ omenaala, ejije ndị Igbo ga-adigide okputorokpu, nwata tolite o tokwuru. Ọ bughị a huchaa ụzọ a si nwata wete oku. Omenaala ga-adị maka onye omenaala ya nwuru anwọla, ya ka Nwadike (2006:26) jiri kwuo si “Onye asikwala ọ gbasara m” ọ gbasakwara onye ọ

bula kpọrọ onwe ya ọkammụta Igbo. Odee na-agbakwunye na ọ gbasara onye ọ bula ma ndị ọkammụta Igbo ma ndị Igbo n'onwe ha ikwalite omenaala Igbo niile ọ kachasi ejiji ndị Igbo.

Mkpọlite Echiche

Mgbe ụwa bidoro e nweghị ihe dika ụwa ma ya fọdu akwa nke kacha ibe ya bụ mmadu amaghị na ya gba ọto ma fọdu ichowa uwe nke ọ ga eyi n'ahụ dika anyị gbara n'akwukwọ (Genesis 3:10) otu Adam na Eve siri biri na-amaghị na ha gba ọto tutu ruo oge ha tara mkpuru osisi Garden Eden nke mepere ha anya gosi ha na ha gba ọto. Otu a ka ọ di na mmalite ndu ndi Igbo, ma nwoke ma nwaanyi na umu ntakiri amaghị na ha gba ọto. Ihe ojoo adighi n'oge ahụ, onweghi onye nwere ohere ile ibe ya anya n'oto ya. Mana Ofoegbu (1975:2100 kwuputara ihe kpatara igba oto bu onodu nke mmadu hutara onwe ya dika:

- Oke ahụ mkpemokụ;
- Oke anwu ochicha
- Ikwanya oku n'okpuru ikpukpo ka ahụ kpere ha oku n'oge oyi.
- Akwa eji akwa efe adighi
- Igba oto ga-enyere ndi nwoke aka ileru nwunye ha anya mara mgbe o gara ajo ije.

N'akwukwọ Ofoegbu (1975) dika Igbokwe (2010:4) siri kowaa a choputara akwa di iri abuo na abuo na ihe okpu ndi egwuputara na-agbata afọ 900-1000 A.C. na Igbo ukwu. Nke gosiri na ndi Igbo ji aka ha ekwe akwa tupu ndi ocha abia. O bu otu uzọ ha si enyere onwe ha aka, ufodu na-aku owu, ufodu na ekpeputa eriri ngwo na nkwi, ndi na-ekwe akwa ana-ekwe, ndi na-akpa mkpuru ana-akpa, ndi ufodu ana-akpa ihe okpukpa di iche iche dika ihe olu, ola nti, okpu na ihe okpukpa di iche iche ha ji achọ onwe ha mma n'oge gboo. Ya ka Ofomata (2005:32) jiri kwenyesi ike na ndi Igbo gbasiri ike nwee anya

nka iji ihe nọ na gburugburu ha meputa ihe ga-abara ha uru na ndu.

Ejiji ndi Igbo Mgbe Ochie

Ejiji bu otu n'ime ihe ndi di mkpa na ndu mmadu, nke na onye di ndu na-agba mbo ihu na o kpuchitere oto ya na-agbanyeghi onodu uwa o hutara onwe ya. Mgbe uwa bidoro e nweghi ihe dika uwe ma ya fodu akwa, ndi mmadu na-ebi ndu ha na-amaghi na ha gba oto. Mgbe amamihe batawara ha n'ime, echiche ka a ga-esi eji ihe ndi nọ na gburugburu ha meputa ihe abata. Ha e were akwara ngwo na owu (kotini) nke e ji aka were akpaputa ogodo ha ji ekpuchi oto. Owu ndi a bu nke ha na-eji uri gbujie iji nweta udi ucha ha choro ka ogodo ahụ chawa.

Nke ozo bu mkpuru olomgbo ha na-eyi n'ukwu, gbara n'ukwu na n'aka ma nyerekwa ya n'olu. Ha na-enweta olomgbo ndi a site na mkpuru osisi, ha agbapuo ya ka eriri nwee ike banye n'ime ya. Ha na-enwetakwa ya site n'iji osisi piputa ya ma mepuo ya ebe eriri ga-abata ka enwee ike yiri ya. Olomgbo ndi a nwere ucha di iche iche maka obughi otu osisi ka ha si apiputa ya. Udi olomgbo di ga-akowa ndi kwesiri iyi ya na mgbe e kwesiri iyi ya. Ndi nwaanyi nwere olomgbo ha na-eyi, ndi chiri echichi nwere nke ha. Ndi a na-eyi n'ukwu na-adị ogologo karịa ndi a na-eyi n'olu, n'aka na n'ukwu.

Ka mgbanwe na mmepe obodo batara ejiji ndi gboo esikwa otu a gbanwee. Ndi nna ebido iwa ogodo n'ukwu, nyara akwa mmiri n'olu ma jidekwa oti n'ubu aka maka ichu ijiji na ikọ okọ n'azu. Ndi nke okenye nwere umu umu na agbarakwa onyima nke ha ji agu umu umu ole ha nwere.

Ndi nwaanyi na-eje mgbaji n'ukwu e ji kpuchie oto ha, yiri ola nti, olomgbo n'olu na ola aka biazie were owu isi kpaa isi ha. Ndi okenye nwaanyi na-agbakwa onyima n'aka iji matakwa

umụ umụ ole ha nwere. Ha na-ete uri n'ahụ ma sekwa ihese n'ahụ ha.

Umụ nwoke ka na-eto eto ya bụ umụokorobia na-agba otutu mgbe ha ga-etoruru iwara ogodo, mgbe ahụ, ha eturuola ihese ji nwoke eme.

Umụ agboghobia na-eyi mgbaji na-aga ha ugboro ugboro n'ukwu iji kpuchie otutu ha. Umụ agboghobia torurula ilu di, na-eji ekereugbo n'ukwu, gbara ya n'aka iji mee ka ndi mmadu mata oge ha na-aga n'uzo. Nwaokorobia nuru uda ekereugbo ga-ele ya anya ugboro ugboro iji mara ma o masiri ya.

Umụ nwoke chiri echichi na-eyi nkali ya na okpu nwaagwara e tinyere ugbene okuko ma o bu abuba ugo n'elu ya ma jidekwa mkpo n'aka ya na-akpu iji ekupu ihese ojoo na-eme n'obodo. Ndi ozo na-eyi nkali bu ndi nwere ihese nhubaama ha mere n'obodo na ndi dibia. Onye ozo na-adabaghị n'ogo a yiri nkali ha ga-enye ya ntaramaahụ. Ndi dibia na-eyikwa mkpuru mmiri n'ukwu na n'olu ha. Ndi Lofo ha na-eyi nkaenyi, ezego na ala nke ha na-eyi n'olu, n'ukwu na n'aka ha, tinyere odi ehi ha na-eji n'aka.

Obibia ndi ocha biara n'obodo anyi wetara mgbanwe di ihese ihese n'udi ejiji ndi Igbo n'oge gboo. Ndi Igbo ejomiri omume ndi ocha a, hapuzie nke ha. N'ihie nke a Igbo (2010:6) jiri kwuo si:

*“Umuafo Igbo gbasoziri nzukwu ndi ocha
a n'usoro ejiji, nke bukwani ejewe aghaghị
n'ejiji ndi Igbo. O bu naani umuafo Igbo
ndi ahụ ji odinaala hiwe isi bu ndi tadoro
eze n'usoro ejiji ndi Arọ n'oge emume”.*

Ka o sila di, ejiji e ji mara ndi Igbo ugbu a bu ndi a: Umụ nwoke niile, ma nwata ma okenye na-eyi jompa. Ndi chiri echichi na-

eyi jompa na okpu na-acha mmemme, jide mkpara na akupu n'aka e ji ekupu ihe ojoo na-eme n'obodo. Ndị eze, ndị nze na ozo na-etinye abuba ugo ma o bu ugbene okuko n'okpu ha ma yirikwa nkalarị n'olu na n'aka tyinyere agbaluukwu ha ga-eyi n'ukwu. Ndị nne nwaanyị dika Anozie (2003:20) siri kwuo na-ama ukwu akwa abuo na efe obi, kere ichafuisi, tee uri onu na tanjele n'anya, yiri olanti, olomgbo n'olu na ola aka n'aka. Umunwaanyị ndi chiri echichi na-eyi ukwu akwa jooji abuo ma o bu akweete, nke no n'elu na agbagote n'obi maka enweghi efe obi ha na-eyi ma werezie olomgbo a kpapa ka efe obi yiri n'obi, yiri olomgbo n'olu, n'aka na n'ukwu tinyekwa agbaluukwu ha ga-eyi. Umukorobia na Umụ agboghobia n'oge ugbo a jizi eze tagide ejiji nwabekee hapuzie ejiji e ji mara umu Igbo.

Udi U we di iche iche n'oge Ugbo a:

N'obodo niile gbaa gburugburu e nwere ekike e ji mara ha nke na ha kee ekike ha, mmadu pughi iju onye ebe o bu. Otu ahu ka o di na Naijiria, agburu ndi di n'ime ya dika Awusa, Igbo, Yoruba na otutu agburu ndi ozo nwere ejiji e ji mara ha nke na, oge e nwere ogbakọ n'obodo anyi, agburu o bu na-eji ejiji ha were bia ka o di mfe imata onye bu onye na ebe onye si bia.

Ndi Igbo dika otu agburu na Naijiria nwere ejiji nke ha. Nne na nna, nwata, okorobia na agboghobia, na ndi chiri echichi nwere ejiji ha. Dika Agugu (2006:5) siri kwaa:

“Umunwaanyị na-eke ukwu akwa abuo n'ukwu, yikwasa ya efe obi ma kee ichafuisi ha; ha na-ebu akpa n'aka, iyeri nti na ihe olu ka ha ji achọ onwe ha mma tinyere otanjere n'egbelereonu ebe ufodu n'ime ha na-egbu uri. Umụ nwoke n'aka nke ha na-ama akwa n'obi na okpu ha na-ekpu n'isi, tinye mkpo ha na-eji n'aka. Otutu mgbe ka ufodu Umụ nwoke chiri echichi na-

*etinye abuba ma o bu ugbene ugo n'okpu ha na-
eriri ukwu ha na-agba. Ufodu Umụ nwoke ndi
Igbo na-anyakwa akpa nwachi, okacha ndi
dibia n'aka".*

N'ubochi taa ihe agbanweela ndi mmadu hapu ejiji ha banye na-ejije. Umụ okorobia na Umụ agboghobia ahapu ejiji kwesiri ha. Ya ka Ajaeree (200:66) ji kwuo "umuntakiri na-esite na nwata malite iji ejiji dika ndi okenye". Ejiji ndi a mere odighi mfe imata nwata, ma o bu onye bu okenye.

Ejiji ndi a niile bu nnoo ihe no n'onodu amaghi nke a ga-eme ka mgbe ochichi ndi ocha batara n'obodo anyi. Ndi Igbo wee hapu omenaala bu njirimara ha mewe omeneelu. Nke a mere ka udi uwe di iche iche batawa n'obodo dika:

1. Mini Skirts
2. Leggings
3. Hip Star
4. Hug-me/half cut
5. Kiss-me
6. Onu gbajie boys
7. Onitsha show your back
8. Show you chest parade blouse/gowns
9. off shoulder
10. Spaghetti blouse/gowns
11. See through air condition dresses

12. Sleeveless gowns/blouses
13. One-hand blouse
14. Fish blouse
15. Fly-over
16. Body hug
17. Short gowns
18. Half trousers
19. Hips show contour trousers
20. Short/mini fish skirt
21. Chin-chin blouse/show novel blouses
22. Hatter-neck blouse/gowns
23. Sleeveless
24. T-shirt
25. Gata-way
26. Indomi
27. Ịma ndị anyị bụ
28. Ara (madness) yịba boys/ịka m ayị ara?
29. Women trouser
30. Suit
31. Jin

32. Packet shirt.

Dịka Igbokwe (2010:7) siri kwuo ka ọ dị n'obodo anyị ugbo a, e nwere ekike e ji aga ahịa, ọrụ, iku nwa, igba egwu, igba mkpe, igba mgba, ngaghari iwe, ije agha, igba bọọlụ, ije mmemme, na nke e ji anọ n'ụlọ. Ya bụ uwe ọ bụla onye Igbo nwere nwere oge o ji eyi ya na oge o kwesiri iyi ya.

Oghom di n'ejiji Nwabekee

Ọbibia ndi ọcha wetere oke ihe mgbanwe nyere omenaala obodo anyi. Nke na umuafọ Igbo ọ kachasi ọgbọ a (new generation) amaghi nke ekwe na-aku n'ihe gbasara omenaala, ha ejiri ejiji ndi ọcha galite. Ihe kpatara nke a dika Igbokwe (2010:9) siri kwuo bu ejighi omenaala Igbo kporo ihe, oke agumaakwukwo, udi ọrụ ha na-arụ na oke njepu site n'otu obodo ruo na nke ọzọ si na ya banye obodo ndi ọcha. Ihe ndi a niile jikotara aka chere omenaala Igbo aka mgba.

Udi ekike a ndi ọgbọ a na-eke ugbo a, metutara ndu ndi Igbo aka nke ojoo site n'isi ruo n'odu. Dika omumaatu:

- Udi isi ha na-akpa
- Ikpucha iku anya
- Udi nzu ha na-ete n'ihu
- Ogụ olu ha na asusu ha
- Udi ekike ha na-eke
- Udi nzu ha na-ete na mbo ukwu na mbo aka
- Ogugara ije ukwu ha
- Udi isi ndi nwoke na-akpa dgz.

Ihe ndi a niile anaghi eziputa ezigbo ndu nwaafọ nwere nsopuru n'ebe omenaala obodo ya no. Ka agwa ojoo si agbasa aka, n'afọ ole na ole na-abia, ọ ga-ekpochapu omenaala njirimara ndi Igbo. Onye ọ bula aburuzie nwabekee. Omenaala Igbo anwuọ pii, nyuo ka oku. Ndi Igbo mma ha aruo.

Ntuziaka

Okwu a kpụ n'ọnyị na Naijiria ugbo a bụ ka mmepe ga-esi banye n'ime ime obodo dị iche iche na ụzọ a ga-esi wulite omenaala na ọdịnaala obodo anyị ịjị hụ na obodo niile na-aga n'ihu. Ejiji bụ otu n'ime omenaala e ji mara mba. Dịka ndị Awusa, e ji uwe babariga ma ọ bụ “chere ka m kwuo” mara ha, ndị Yoruba ka e ji agbada mara ma ndị Igbo ka e ji jompa mara dika ọ dị ugbo a. A bịa n'agburu atọ ndị a, Awusa na Yoruba na-eji ejiji ha ruo taa, ma ndị Igbo ejighizi ekike ha kpọrọ ihe.

Dika ọ dị ugbo a, ndị Igbo kwesiri iziputa omenaala ha ka ọ dị, kpaa agwa ka ezigbo nwafọ hụrụ obodo ya n'anya, jie ejiji ka ndị Igbo. Ka ọ dị ugbo a ọ raka ahụ ikowa ihe dị iche n'etiti nwaanyi luru di na nwaagboghobia ma ọ bụ onye nna na nwaokorobia n'ala Igbo. Nke a na-ewetere umuokorobia na Umụ agboghobia ihe mgbagwoju anya nke na a maghi onye bụ nne na onye bụ nna n'etiti ogbo a. Mkpari, enweghi ugwu na nsopuru a na-ari ibe ya elu. Ndị nne na-ama ukwu akwa abuo ndi nna eyiri jompa, n'ezio kwu, ọ ga-akwanyere ha ugwu nke ukwu, ma sitekwa n'uzo di otu a weta mgbanwe n'obodo.

Ikeazu, ndi nhazi agumaakwukwo na ndi ochichi ga-agba mbo ihu na e tinyere ejiji odinaala dika otu isiokwu a ga-amu n'omenaala Igbo. Ndi mgbasa ozi ga na-etinye ejiji odinaala n'igwe mgbasa ozi ịjị mee ka ogbo a mara na ndi Igbo nwere ejiji e ji mara ha.

Nchikota

Mba di iche iche n'ụwa gbaa gburugburu nwere ejiji e ji mara ha, dika ọ di n'obodo anyi bu Naijiria. Agburu atọ kachasi puta ihe nwere omenaala na ejiji e ji mara ha. Ejiji ndi a na-egosiputa onye bụ onye ma na-enyekwa mmadu ugwu na nsopuru n'obodo. Mana a bịa lee anya n'ejiji ndi nwa bekee wetere anyi lawagara n'ejiji ndi omekome biara imebi obodo.

Ka anyị tugharia uche n'ejiji ndi Igbo o ga-akara anyi mma maka na ejiji ndi a abughị njirimara ndi Igbo.

Edensibia

Agugu, M.O. (2006). *Ndi Igbo na Akuko ala ha*. Nsukka: Eva-Unique

Ajaeree, C.A. (2002). *Mmere mmere Igbo: Akwukwo maka omenaala Igbo*. Owerri: Okson printing services.

Anozie, C.C. (2003). *Igbokwenu: Akuko na omenaala Ndi Igbo*. Enugu: Computer Edge Publisher.

Ekwealor, C.C. (2010). *Omenaala na Ewumewu Igbo*. Onitsha: African First

Ekwuo?" N'ogbakọ Nkuzi Mba Uwa Agba nke abuo. E ji Egbochi Omenaala Igbo. Nke ndi "Suwakwa Igbo" Haziri n'ulo Ezumezu AIFCE: Owerri. Enugu Format Publishers (Nig).

Fullen, D.D. (1979). *Good News Bible*: New York, Harper Collins Publishers.

Igbokwe, B.N. (2010). "Ejiji Odinaala Ndi Igbo: O ga-ekwe mee ka o bu ka

Nwadike, I.U. (2006). "Amumamu Igbo Kamgbe 1990" (Igbo Studies since

Ofoegbu, R. (1975). "Igbo National Dress And Acculturation" in *Igbo Language and Culture*: Ogbalu F.C. Emenanjo E.N. ED. Ibadan: Ouford university press.

- Olekaibe, C.C. (2012). “Ndị Igbo na ejiji ọdịnaala ha: Nke gboo na nke Printing & Publishing Enterprises.
- Ofomata, C.E. (2005). *Ndezu Ụtọasusu Igbo nke ndị Junio Sekondiri*. the 1990s) in *Jonurnal of Igbo Studies* Vol. 1. ugbu a” in Ojo. *An International Journal of Igbo, African and Asian Studies* Nnandị Azikiwe University Awka. Edited by Dr. Nkechinyere Nwokoye.